

کارگفت‌های ترغیبی و بررسی قوانین جرج لیکاف (نظریه ادب) در قرآن کریم

رحیم احمدی نرگسه*

تاریخ دریافت: ۹۶/۷/۲۰

بهمن گرجیان**

تاریخ پذیرش: ۹۶/۱۰/۱۷

محمود نقی زاده***

سید حسام الدین حسینی****

چکیده

از آنجا که قرآن کریم منشأ و منبع علوم طبیعی و ماوراء طبیعی است و به قول /بونصر فارابی شامل مصالح دنیوی و اخروی انسان‌هاست و برای درک مفاهیم متعالی آن راهی جز بهره بردن از فقه اللغه (زبان‌شناسی) وجود ندارد، لذا در این پژوهش ابتدا به طور اجمالی به نظریه کارگفت‌های آستین (۱۹۶۲) و تقسیم بندی پنج‌گانه آن‌ها توسط شاگردش جان سرل (۱۹۶۹) پرداخته‌ایم. سپس به نظریه ادب توسط لوینسون (۱۹۷۵) و قوانین سه‌گانه مطروحه توسط جورج لیکاف (۱۹۷۳) می‌پردازیم. آنگاه به روش کتابخانه‌ای و به شیوه توصیفی-تحلیلی به تجزیه و تحلیل نمونه‌هایی از داده‌های قرآنی می‌پردازیم. از جمله نتایج ارزشمند در این پژوهش می‌توان به بهره جستن قرآن کریم از کارگفت‌های مذکور و قوانین سه‌گانه لیکاف در کارگفت‌های ترغیبی جهت انتقال و تفهیم بهتر معانی و مفاهیم متعالی آن اشاره نمود. خداوند حکیم با استفاده از توان منظوری آیات کریمه و انتفاع از قوه عاقله، اراده و اختیار به بشر توان منظوری خوب از بد، حق از باطل و سعادت از شقاوت را ارزانی داشته است.

کلیدواژگان: کارگفت، نظریه ادب، توان منظوری، انتخاب، تحمیل.

* دانشجوی دکتری، گروه زبان شناسی همگانی، پردیس علوم تحقیقات خوزستان، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران و گروه

زبان شناسی همگانی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

** دانشیار گروه زبان‌های خارجی، واحد آبادان، دانشگاه آزاد اسلامی، آبادان، ایران. b.gorjian@iauabadan.ac.ir

*** استادیار گروه زبان شناسی همگانی، دانشگاه پیام نور ایران.

**** استادیار گروه قرآن و حدیث، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

نویسنده مسئول: بهمن گرجیان

مقدمه

کاربردشناسی روش‌های متفاوتی برای تجزیه و تحلیل و فهم داده‌های زبانی ارائه می‌کند. چپمن در کتاب «کاربردشناسی» اش (۲۰۱۱: ۱) دو انگیزه اصلی برای مطالعه کاربردشناسی ارائه می‌کند. الف) مطالعه و کاربرد رابطه آن با جهان واقعی. ب) فراهم کردن فرصتی برای بررسی و کاربرد نظریات دیگر در زندگی روزمره و واقعی.

کاربردشناسی به موضوعات مهمی چون نظریه ادب، تحلیل گفتمان و ... می‌پردازد. معنای زبانی (معناشناسی) متفاوت از معناشناسی بافتی (کاربردشناسی) است. پیش‌تر گفته شد که این شاخه از زبان‌شناسی (کاربردشناسی) فضای مابین تحلیل گفتمان، تعامل، جامعه‌شناسی و جامعه‌شناسی زبان را به خود اختصاص داده است. این مطلب بیانگر این است که معنای واقعی در بافت مورد نظر به دست می‌آید (همان). معنی دایرةالمعارفی مورد تأیید زبان‌شناسی شناختی است.

چپمن (همان) کاربردشناسی را به دو نوع نظری و کاربردی تقسیم می‌کند که در نوع اول روی تحلیل جنبه‌های خاص زبان و چگونگی توضیح صوری کاربرد و زبان متمرکز می‌شود و دومی روی جنبه‌های متفاوتی از روابط بین کاربرد زبان و عوامل اجتماعی و فرهنگی.

سیوبهان چپمن (همان) پنج موضوع مهم که در کاربردشناسی مورد نظر است معرفی می‌نماید که عبارت‌اند از نظریه ادب (تعامل)، کارگفت‌ها و ...

پیشینه تحقیق

در زمینه کارگفت‌ها پژوهشگران تحقیقات میان رشته‌ای متنوعی انجام داده‌اند. پژوهش‌ها در زمینه‌های ادبی، سیاسی، اجتماعی و دینی و مذهبی قابل توجه هستند. با توجه به عنوان مقاله تنها به پژوهش‌های انجام شده در زمینه‌های مذهبی اشاره می‌کنیم:

- پهلوان نژاد، محمدرضا و رجب زاده مهدی. (۱۳۸۹)، «تحلیل متن‌شناسی زیارتنامه امام رضا (ع) بر پایه نظریه کنش»، نشریه فلسفه و کلام (مطالعات اسلامی).

- زارع، آمنه و سحر زرگری. (۱۳۹۲)، «تحلیل متن‌شناسی سوره بقره بر اساس نظریه کنش‌گفتار»، اولین کنفرانس ملی آموزش زبان انگلیسی، ادبیات و مترجمی، شیراز، مؤسسه بین‌المللی آموزشی و پژوهشی خوارزمی.
- فضائی، مریم و محمد نگارش. (۱۳۹۰)، «تحلیل خطبه پنجاه و یکم نهج البلاغه بر اساس طبقه‌بندی سرل از کنش‌گفتاری»، مطالعات اسلامی: علوم قرآن و حدیث، شماره ۳ (پیاپی ۸۶).
- قنصولی هزاره، بهزاد. (۱۳۷۹)، «تحلیل فراوانی کنش‌های گفتاری در خطبه ۱۱۱ نهج البلاغه»، فصلنامه تخصصی زبان و ادبیات و علوم انسانی مشهد، دوره ۳۳، دوره پاییز و زمستان، شماره ۴-۳ (پی در پی ۱۳۱-۱۳۰).
- رادمرد، معصومه و حسینی، سیدمحمد. (۱۳۹۱)، «بررسی تأثیر بافت مکانی-زمانی بر تحلیل کنش‌گفتار؛ و مقایسه فراوانی آن‌ها در سوره‌های مکی و مدنی، فصلنامه علمی پژوهشی جستارهای زبانی، دوره ۶، شماره ۳ (پیاپی ۲۴).
- ساجدی، ابوالفضل. (۱۳۸۱)، «نظریه کنش‌گفتاری جان آستین در فهم زبان قرآن»، مجله قبسات، ش ۲۵.
- ویسی، الخاص و اورکی، غلامحسین. (۱۳۹۴)، «کارکردهای معنایی و توان منظوری جملات استفهامی قرآن کریم»، فصلنامه علمی پژوهشی ذهن، دوره ۱۶، شماره ۶۲، تابستان ۱۳۹۴.
- ویسی، الخاص و جلالی، عبدالزهر. (۱۳۸۶)، «بررسی مشکلات معادل‌یابی واژگان در قرآن کریم»، فصلنامه پیک نور-علوم انسانی، پاییز ۱۳۸۲، دوره ۱، شماره ۳. در زمینه نظریه ادب و کاربرد آن نیز به چند مورد اشاره می‌شود:
- تمیمی سعد، سیدحاتم. (۱۳۹۲)، «روابط قدرت از طریق نظریه ادب در انواع کنش‌های گفتاری»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، وزارت علوم و تحقیقات، دانشگاه ارومیه، پژوهشکده ادبیات.
- عموزاده، محمد و دست‌آموز. (۱۳۹۵)، «بررسی تأثیر کنش‌های گفتاری غیرمستقیم یا ساختار پرسشی بر روند گفت‌وگو از منظر زبان روسی»، فصلنامه علمی پژوهشی جستارهای زبانی، دوره ۷، شماره ۱ (پیاپی ۲۹).

کنش‌های گفتاری

کنش‌های گفتاری نخستین بار توسط فیلسوف برجسته مکتب پراگ جی. ال آستین در مجموعه سخنرانی‌هایش تحت عنوان «چگونه با کلمات کاری انجام می‌دهیم» در مقابله و نقد دیدگاه منطقیون مثبت‌گرا ارائه گردید. وی و شاگردش جان سرل (۱۹۷۵) کنش‌های گفتاری را به پنج گروه تقسیم کردند که عبارت‌اند از:

الف) کارگفت‌های اظهاری (Representatives): در این نوع کارگفت، تعهد گوینده را به صدق یک گزاره بیان می‌کند مانند من (به این وسیله) تأکید می‌کنم که احمد درشش را تمام نکرده است.

ب) کارگفت‌های تعهدی (Commissives): این کارگفت‌ها، تعهد گوینده را به انجام کاری بیان می‌کند مانند من (به این وسیله) قول می‌دهم که بهتر درس بخوانم.

ج) کارگفت‌های عاطفی (Expressive): در این نوع کارگفت، احساس گوینده در برابر وقوع رویدادی بیان می‌شود مانند من (به این وسیله) از شما تشکر می‌کنم که به من کمک کردید.

د) کارگفت‌های اعلامی (Declarative): در این نوع گوینده شرایط جدیدی را در برابر وقوع رویدادی بیان می‌کند مانند من (به این وسیله) شما را زن و شوهر اعلام می‌کنم.

ه) کارگفت‌های ترغیبی (Directives): در این کارگفت‌ها، گوینده، مخاطب را با انجام عملی ترغیب می‌کند مانند من (به این وسیله) از شما می‌خواهم در انتخابات شرکت کنید.

نظریه ادب (Politeness Theory)

آنچه تحت عنوان فوق در کاربردشناسی شناخته می‌شود عبارت از رعایت ادب، اصول چندگانه پل گرایس، قوانین ادب جورج لیکاف و ... می‌باشد.

جان سرل (همان) رعایت قوانین و اصول ادب کاربرد کنش‌های ترغیبی را انگیزه مهم و اصلی برای بیان غیرمستقیم این نوع از کارگفت می‌داند. لیکاف سه قانون مهم زیر را در تئوری ادب معرفی می‌کند: الف) چیزی را تحمیل نکن (یا کسی را مجبور به انجام عملی نکن). ب) حق انتخاب را به مخاطب بده (گزینه‌هایی را ارائه کن تا شنونده آزادی

عمل بیش‌تری داشته باشد. ج) شرایطی را به وجود بیاور که شنونده (مخاطب) و گوینده احساس دوستی و رفاقت کنند و نسبت به هم مهربان باشند.

برای انجام هر کدام از این قوانین روش‌هایی وجود دارد که در ادامه با ذکر مثال‌هایی بیان می‌گردند. مثلاً برای رعایت قانون آخری می‌توانیم از اصطلاحاتی چون «می‌دونی»، «منظورم اینه»، «دوست داری» و ... بهره‌گیریم که سبب می‌شود تا با شنونده احساس راحتی بیش‌تری بکند و یا برای جلوگیری از تحمیل چیزی مثلاً پرسش از قیمت یک شیء می‌توان از سؤالات زیر استفاده کردیم. ممکن است بهم بگی این را چند خریدی؟ لطف می‌کنی قیمت این را بگی چنده؟ اگه اشکالی نداره می‌گی چقدر برای این پول دادی؟ می‌تونم بپرسم برای خرید این چقدر پول دادی؟ اگه قیمت اینو می‌دونستم شاید یکی از آن رو می‌خریدم (یعنی اگه اشکالی نداره بگو چند خریدی؟) و ... .

کارگفت‌های ترغیبی

همان‌طور که پیش‌تر از جان سرل نقل کردیم زبان غیرمستقیم بهترین روش برای بیان ترغیبی‌هاست و مثال‌های زیادی برای اثبات سخن وی در زبان فارسی و قرآن کریم وجود دارد. به عنوان مثال گاهی از یک جمله، دعایی، اخباری عاطفی، هشدار، تعجبی و مدح و ذم و ... برای بیان کارگفت‌های ترغیبی استفاده می‌شود. گاهی از کارگفت عاطفی، اظهاری و یا ... استفاده می‌کنیم. اما منظورمان کارگفت ترغیبی است. قبل از ارائه و تحلیل داده‌های قرآن به چند مثال فارسی برای آمادگی و نزدیکی ذهنمان به موضوع می‌آوریم:

- ۱- استفهامی: آب سرد دارید؟ (یعنی کمی برایم بیاورید).
- ۲- خبری: من خیلی تشنه‌ام (یعنی برایم بیاورید) به من بدهید.
- ۳- عاطفی: اگه یک لیوان آب به من بدید متشکر می‌شوم (یعنی آب می‌خواهم).
- ۴- هشدار: تشنگی زیاد برای آدم ضرر دارد (تشنه نمانید و یا آب تعارف کنید).
- ۵- پیشنهاد: الان یک لیوان آب سرد می‌چسبد (یعنی دوست دارم آب سرد بنوشم و برایم بیاورید).

- ۶- دعایی: خدا خیرش بده کسی که کمی آب بین ما در این هوای گرم تقسیم کنه (لطفاً آب بیاورید و تقسیم کنید).
- ۷- توصیه: (هنگام رفتن به بیرون از خونه) دکترم گفت همیشه آب همراهت باشد (یعنی به من آب بدید تا با خودم ببرم).

داده‌های قرآنی و تحلیل آن‌ها

از آنجا که قرآن کریم کتابی منحصر به فرد است و از جنبه‌های متفاوت گوینده (خداوند)، کلام (لفظ)، محتوی (متن) و روش و شیوه بیان از هر کتاب و گوینده‌ای کامل‌تر و بهتر است. مسلماً در کاربرد انواع کارگفت‌ها به خصوص کارگفت‌های ترغیبی مورد بحث در این مقاله هم از روش‌های متفاوت و بهینه و هم با رعایت اصول کاربردشناسی در تعامل، تضمن، ادب و ... از هر نظر بی نظیر است و در این نوشتار سعی بر این است که آیاتی چند (چون همه آیات و قرآن کریم در این مقاله نمی‌گنجد) برای بیان کارگفت‌های ترغیبی به عنوان نمونه آورده شود و در حد توان و امکان به تجزیه و تحلیل آن‌ها پرداخته شود.

در قرآن از انواع جملات سؤالی، تعجبی، دعایی، خبری، امری، و ...؛ همچنین از واژه‌های که بیانگر مدح، ذم، ابشار و انذار برای ترغیب به انجام عملی یا نهی از انجام آن می‌باشند به طور متواتر استفاده گردیده است، تا به وسیله این واژه‌ها، عبارات، جملات (آیات) بشر و انسان مورد خطاب قرآن را وادار به انجام کاری نماید و به قول جی‌ال‌آستین با کلمات ما تنها گوینده یک جمله یا ... نیستیم بلکه با آن‌ها خود یا دیگران کاری انجام می‌دهیم و به قول وی مراحل پیش بیانی، غیر بیانی و پس بیانی را در هر یک به انجام می‌رسانیم.

داده‌ها و تحلیل آن‌ها

۱. استفهامی: ﴿قل هل یستوی الذین یعلمون والذین لا یعلمون﴾ (زمر/۹)

«بگو آیا آنان که می‌دانند با آنانکه نمی‌دانند برابر هستند؟» خداوند در این آیه انسان‌ها را به اندیشیدن و تمایز گذاشتن بین دانایان و نادانان (عالمان یا جاهلان) وادار

می‌کند تا در نهایت بر اساس قول لیکاف به طور مؤدبانه و غیرمستقیم ما را ترغیب به علم آموزی و تلاش در راه عالم شدن نماید و ما را مجبور به انجام عملی علی‌رغم میل باطنی مان نمی‌فرماید.

۲.۲. دادن حق انتخاب و اختیار (Options): ﴿ناهدیناهُ السبیل إِمَّا شَاكِرًا إِمَّا كَفُورًا﴾ (انسان/۳) «ما راه راست را به شما نشان دادیم می‌خواهید مؤمن و شکرگزار باشید یا قدرشناس و کافر»

در این آیه و آیات بسیاری خداوند انسان را به داشتن حق انتخاب و اختیار متذکر می‌شود و ما را متذکر قانون دوم لیکاف در تئوری ادب (ارائه گزینه) می‌شود. آیه الکرسی در سوره بقره ﴿لَا اِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرِّشْدُ مِنَ الْغَيِّ وَ...﴾ و نمونه‌های فراوان از این ارائه اختیار و آزادی عمل وجود دارد. یعنی اجبار و اکراهی در دین نیست. به درستی که ما راه پیشرفت، رشد و هدایت را از گمراهی و کفر و طغیان متمایز ساختیم ...

۳. امری: ﴿وَبَشِّرِ الْعِبَادَ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ﴾ (زمر/۱۸): «(ای پیامبر) بشارت بده به کسانی که به سخنان دیگر گوش فرا می‌دهند و از سخنان نیک پیروی می‌کنند» در آیه شریفه مذکور به پیامبر (ص) امر می‌شود که به مردمی بشارت ثواب دهد که در شنیدن سخن غیر صبورند و بهترین کلام را می‌پذیرند. در اینجا به طور غیرمستقیم ما را ترغیب به انجام عمل به آیه شریفه می‌فرماید. نمونه دیگر آیه ﴿إِنَّا خَاطَبْنَاهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا﴾ (فرقان/۶): «هنگامی که با جاهلان و نادان‌ها مواجه می‌شوید، از آن‌ها دوری جوئید و با آن‌ها بحث و جدل نکنید»

به آیه شریفه ۱۰ در سوره صف فرمائید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدْرَكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تَنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ تَوَمَّنْ بِاللَّهِ وَرَسُولَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ ذَلِكَ فَوْزٌ عَظِيمٌ﴾ (صف/۱۰): «ای اهل ایمان آیا می‌خواهید شما را به معامله و تجارتي رهنمون کنم تا شما را از عذاب دردناک (جهنم) نجات دهد. به خدا و رسول او ایمان آورید و در راه او با جان و مال خود جهاد کنید. (شما وارد بهشت می‌شوید) و آن رستگاری بزرگ است». آیه فوق را از آن جهت ذکر کردم تا نشان دهم بسیاری از آیات قرآن کریم شامل چند نوع جمله

هستند. همان‌طور که در آیه مذکور می‌بینید در ابتدا با یک جمله سؤالی شروع و با ارائه گزینه‌ها ادامه یافته و سپس با جمله‌ای امری (جهاد با جان و مال) و در نهایت با تشویق و ترغیب (رستگاری بزرگ) پایان می‌یابد.

۴. خبری: ﴿ذَلِكِ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾ (بقره/۲): «در این کتاب شکی نیست و هدایتگر پرهیزکاران است. کسانی که به خدا و روز قیامت ایمان دارند و از آنچه خداوند روزیشان قرار داده است انفاق می‌کنند» آیات بسیار فراوانی از این نوع که خود نوعی از کنش‌های اظهاری و ... هستند وجود دارد که در عین حال نوعی کنش گفتاری ترغیبی هم محسوب می‌شوند.

۵. مدح: یکی از روش‌های ترغیب انسان به انجام یک کنش غیر بیانی مدح از چیزی است. در قرآن کریم برای بیان مدح از واژه‌های «سلام»، «نعم»، «طوبی»، «بشر» و ... استفاده شده است. مثلاً: ﴿سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ﴾ (رعد/۱۳): «سلام و درود خدا بر شما به خاطر صبری که کردید». ﴿فَسَلَامٌ لَّكَ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ مِنَ اصْحَابِ الْيَمِينِ﴾ (واقعه/۹۱): «سلام بر گروه درستکاران (اصحاب راست)». ﴿نِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ﴾ (حج/۲۲): «خداوند بهترین سرپرست و بهترین یاری دهنده است». طوبی یعنی خوشا به حال. در تمامی آیات مذکور با بیان کلمات مدح آمیز و در آیاتی که در بخش بعدی تحت عنوان ذم ذکر می‌شوند. انسان را ترغیب به انجام و یا پرهیز از انجام عملی می‌نمایند هر چند که این آیات خود نوعی از کنش‌های گفتاری عاطفی (Expressive) هستند.

۶. برای بیان ذم: شماتت و نکوهش چیزی در قرآن کریم از واژه‌های «بئس»، «ویل» و ... استفاده شده است. ﴿بئس المهاد﴾ (آل عمران/۱۲): «بدترین سرنوشت را دارند». ﴿بئس المصیر﴾ (حدید/۱۵ و توبه/۷۳): «بدترین مسیر را دارند». ﴿ویل للمطففین﴾ (مطففین/۱): «وای بر گرانفروشان». ﴿ویل لکل همزة لمزة﴾ (همزه/۱): «وای بر هر عیبجوی مسخره کننده‌ای». در تمامی آیات فوق که به عنوان نمونه ذکر شدند امر و عملی مورد سرزنش و نکوهش قرار گرفته است و با این وسیله بشر را به یک کنش ترغیبی وا می‌دارد.

۷. **جملات تعجبی:** مؤلف کتاب «جواهر البلاغه» در باب ساخت جملات تعجبی آن‌ها را بر دو صیغه «ما افعله» و «افعل به» قیاس هستند و در غیر این صورت سماعی هستند. به مثال‌هایی در این مورد در قرآن کریم توجه کنید:

الف) ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ (بقره/۱۵۷): «پس چگونه بر آتش صبور و شجاع هستند»
ب) ﴿أَبْصِرْ بِهِ وَأَسْمِعْ﴾ (کهف/۲۶): «وہ چه بینوا و شنوا است؟»
ج) ﴿اسْمِعْ بَهُمْ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونَنَا﴾ (مریم/۳۸): «چه شنوا و چه بینايند آن روز که نزد ما می‌آیند»

در آیات مذکور خداوند به عنوان گوینده، بندگان خویش را (مخاطبین) به دلیل زیادی یا شدت چیزی به تعجب و امیدار می‌دارد و بدین وسیله ما را به طور غیرمستقیم به نوعی کنش ترغیبی وادار می‌کند.

۸. از دیگر روش‌های ترغیب غیرمستقیم می‌توان آیاتی از قرآن کریم مثال آورد که در آن‌ها خداوند از واژه «یحب» دوست دارد و یا «لا یحب» دوست ندارد، استفاده کرده است و به وسیله این واژه‌ها بشر را ترغیب به انجام و یا پرهیز از انجام عملی می‌نماید. به چند مثال در این موارد استفاده می‌کنیم:

الف) ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ (بقره/۱۹۵): «خداوند نیکوکاران را دوست دارد»
ب) ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ﴾ (آل عمران/۱۴۶): «خداوند صابرين را دوست دارد»
ج) ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾ (اعراف/۳۱): «خداوند اسراف‌کنندگان را دوست ندارد»
د) ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُسْكِتِينَ﴾ (نحل/۱۲۳): «خداوند مستکبران را دوست ندارد»

۹. در بسیاری از آیات قرآن کریم، خداوند به وسیله آن‌ها بیانگر و یادآور قانون سوم از تئوری ادب (احساس دوستی بین گوینده - خداوند - شنونده (بندگان)) (بقره/۲۸۶) است. به عنوان مثال در آیه ﴿اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾ (بقره/۲۸۶): «خداوند یار و سرپرست افراد مؤمن است و آن‌ها را از تاریکی‌ها خارج کرده و به سوی نور و روشنایی هدایت می‌کند».

﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ آمَنُوا وَقَاتَلُوا فِي سَبِيلِهِ كَأَنَّهُمْ بِنِيَانٍ مَرصُوعِينَ﴾ (صف/۴): «خداوند افرادی را دوست دارد که در راه خدا می‌جنگند و همچون بنائی آهنین مقاومت می‌کنند».

خداوند همواره خود و پیامبرش را در آیات فراوانی دوست و خیرخواه بشر معرفی می‌کند. او خود را بخشنده، مهربان، توبه‌پذیر و دارای تمامی صفات حسنه می‌نماید. خداوند خود و پیامبرانش را هدایتگر و منجی دنیا و آخرت انسان توصیف می‌کند، تا بدین وسیله انسان همواره به عنوان بنده و مخاطب وی احساس دوستی و آرامش کند.

نتیجه بحث

با توجه به ساختار زبانی بی نظیر و اعجازی قرآن کریم، پژوهشگران همواره به ویژگی‌های منحصر به فرد لفظی و معنایی آن همت گماشته‌اند.

با توجه به اهمیت نقش کارگفت‌ها و به‌خصوص کارگفت‌های ترغیبی در ادبیات و زبان در هر جامعه و مذهب و به‌ویژه نقش پررنگ این کارگفت‌ها در قرآن کریم و با بررسی قوانین لیکاف در قالب نظریه ادب در این تحقیق در پی یافتن نقش کارگفت‌های ترغیبی در برقراری مخاطبان خویش اعم از مسلمان و غیر مسلمان با توجه به قوانین و تقسیم بندی‌های چندگانه جان سرل بودیم. با معرفی انواع کارگفت‌های آستین و سرل و همچنین معرفی تئوری ادب در کاربردشناسی به اصول، انواع و قوانین این تئوری در بیان کارگفت‌های ترغیبی (Directives) پرداخته که در این راستا و از آنجا که قرآن کریم منشأ و منبع علوم طبیعی و ماوراء طبیعی است و به قول *خواجه نصیر طوسی* به نقل از رسول خدا (ص) (خرمشاهی، ۱۳۷۰) شامل مصالح دنیوی و اخروی انسان‌هاست و برای درک مفاهیم متعالی آن راهی جز بهره بردن از فقه اللغه (زبان‌شناسی) وجود ندارد، ابتدا به طور اجمالی به نظریه کارگفت‌های آستین (۱۹۶۲) و تقسیم بندی پنج‌گانه آن‌ها توسط شاگردش *جان سرل* (۱۹۶۹) پرداخته‌ایم. سپس به نظریه ادب توسط *لویسنون* (۱۹۷۵) و قوانین سه‌گانه مطروحه توسط *جورج لیکاف* (۱۹۷۳) پرداخته و نتایج ارزشمند این پژوهش را می‌توان به بهره جستن قرآن کریم از کارگفت‌های مذکور و قوانین سه‌گانه لیکاف در کارگفت‌های ترغیبی جهت انتقال و تفهیم بهتر معانی و مفاهیم متعالی آن اشاره نمود. خداوند حکیم با استفاده از توان انتخاب یا تشخیص آیات کریمه

و انتفاع از قوه عاقله، اراده و اختیار به بشر توان منظوری خوب از بد، حق از باطل و سعادت از شقاوت را ارزانی داشته است.

کتابنامه

کتاب فارسی

قرآن کریم.

- صفوی، کورش. ۱۳۸۷ش، *درآمدی بر معناشناسی*، تهران: انتشارات سوره.
- صفوی، کورش. ۱۳۹۲ش، *معنی شناسی کاربردی*، تهران: همشهری.
- عبدالباقی، محمدفؤاد. ۱۳۶۹ش، *المعجم المفهرس*، تهران: آرمان.
- عموزاده، محمد و منوچهر توانگری. ۱۳۹۳ش، *ترجمه کاربردشناسی جورج یول*، قم: زرین.
- قائمی نیا، علی. ۱۳۹۰ش، *معناشناسی شناختی قرآن*، تهران: مجاب.
- لاینز، جان. ۱۳۹۱ش، *درآمدی بر معنی شناسی زبان*، ترجمه کورش صفوی، تهران: رامین.
- نادری، عزت اله و مریم سیف نراقی. ۱۳۹۳ش، *روش‌های تحقیق در علوم انسانی*، تهران: ارسباران.

کتاب انگلیسی

- Chapman, S. 2011. *Pragmatics*. Palgrave Macmillan :New York,
- Crystal, D. 2012. *A dictionary of linguistics* (7th Ed.). (Oxford: Blackwell Publishing.
- Levinson, S. C. 1983. *Pragmatics*. Cambridge, England: Cambridge University
- Saeed, J. L. 2013. *Semantics*. Willy: Black well.
- Brown, G & Yule, G. 1983. *Discourse analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.

مقالات و پایان نامه‌ها

- بختیاری، ژاله. ۱۳۹۰ش، «بررسی کارگفت‌ها در دفتر اول و دوم مثنوی»، پایان نامه کارشناسی ارشد.
- بطولی، عباس. ۱۳۸۰ش، «نقش معنایی - منظوری جملات پرسشی در اشعار اخوان ثالث و فرخزاد بر اساس نظر کنش‌گفتاره»، پایان نامه کارشناسی ارشد.
- ساجدی، ابوالفضل. ۱۳۹۲ش، «نظریه کنش‌گفتاری آستین در قرآن کریم»، قیسات، شماره ۲۵.

Bibliography

A): Persian sources:

- Abdolbaqi, Mohamad Foad,(1990), " Al-monjam, al-mofahres", Tehran, arman.
- Amouzadeh, mohammad& Mahnoucher, tavangar,(2014), "translation of pragmatics" by George Yule, Qom, zarin.
- Ausat Ebrahimi, Ali(1379),"Javaher-albalaghe", translated by Ahmad Hashemi, Qom, Tohid.
- Baxtiyari, zale(2011), M. A thesis ,"the study of speech act in the frith and second .... Of Masnavi".

- Batoli, Abas, (2001), MA thesis, "the study of questions role in Axavan saleth and Frazhad'd poems according to speech act theory".
- Ellahi Qomshee, the translation of the holy Quran.
- khorramshahi, Baha-aldin(1979) Familiarity with Quranic research, Tehran, cultural center of Mashreq publication.
- Layenz, John(2012),"AN introduction to linguistics semantics translated by koroush-e-Safari, Tehran, ramin.
- Naderi, Ezatolla & Maryam-e Seif Naraq, (2013), "Research Methods in humanities", Tehran, Arasbaran.
- Qaemina, Ali,(2011), "cognitive semantics of the holy Quran", theran, Mojab.
- Safavi, Koroush(2010) " An introduction to semantics", Tehran, sureh.
- Safavi, koroush(2013), "applied semantics", theran, hamshahri.
- Sajadi, Abolfazl(2013), "speech act theory in the Holy Quran, Qabasat, number 25.
- B)English resourcec:
- chapman, Siobhan,(2011) "pragmatics, Mack milan.
- Crystal, David(2012), "A dictionary of linguistics ..."
- Levinson, Stephen(1983) "pragmatics".
- Saeed, J.L (2013), " Semantics" willy Black well.
- Yule, George & Brown Gillan, (1989), "discourse analysis" comb, university press.